

การเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) และ มูลค่าองค์กร ตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

KEY AUDIT MATTERS DISCLOSURE AND MARKET VALUE OF THAI LISTED COMPANIES

Received: October 10, 2019

Revised: November 14, 2019

Accepted: November 16, 2019

สุพรรณณี คำวาส*

Supunnee Kamwass*

พัทธนันท์ เพชรเชิดชู**

Pattanant Petchchedchoo**

ศิริเดช คำสุพรหม***

Siridech Kumsuprom***

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบัญชี วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

* Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Accountancy, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

* Email: supunnee28@hotmail.com

** ปริญญาเอก รองอธิการบดีสายงานภาคีสัมพันธ์ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** Ph.D., Vice President for Strategic Alliance and CEO, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

** Email: pattanant.peo@dpu.ac.th

*** ปริญญาเอก คณบดีและผู้อำนวยการหลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*** Ph.D., Dean and Director of Doctor of Business Administration, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

*** Email: siridech.kum@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ถูกกำหนดให้เปิดเผยไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตามมาตรฐาน การสอบบัญชีถือเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูล และมีผลกระทบต่อมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต และศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี 2559 – 2560 จำนวน 95 บริษัท ผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตพบว่า การรับรู้รายได้เป็นเรื่องที่ถูกเปิดเผยไว้มากที่สุดโดยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบเอกสารหลักฐานทางบัญชีและการตรวจทางกายภาพของสินทรัพย์ที่มีตัวตน เหตุผลที่ผู้สอบบัญชีพิจารณาเลือกเรื่องที่น่าสนใจเปิดเผยคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการที่ซับซ้อนของผู้บริหาร โดยระบุข้อมูลที่นำมาอ้างอิงการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับหมายเหตุประกอบงบการเงิน ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางเป็นที่นิยมใช้มากกว่ารูปแบบการบรรยาย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด พบว่าการเปิดเผยเรื่องค่าเผื่อนี้ส่งผลจะสูงและวิธีการขอคำยืนยันยอดมีความสัมพันธ์ในทางบวก โดยที่การเปิดเผยเรื่องการด้อยค่าความนิยมและสินค้าคงเหลือมีความสัมพันธ์ในทางลบ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่จะนำมาเปิดเผยไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแลในการพิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและผู้ใช้ข้อมูลในงบการเงินสำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจต่อไป

คำสำคัญ: รายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ มูลค่าองค์กรตามราคาตลาด

Abstract

The Key Audit Matters (KAMs) have been disclosed in the auditor's report by auditing standards. It is practical information for decision making, and it also affects enterprise market value. The purposes of this research aim to study the disclosure of KAMs in the auditors' report and to study the relationship between the disclosure of KAMs and enterprise market value of the Thai listed companies from 2016 to 2017. The results of the disclosure of KAMs in the auditors' report found that the most frequently reported in KAM topics are revenue recognition. The most frequently audit techniques mentioned in the KAM disclosure are document inspection and physical inspection of tangible assets. The most important reason to determine KAMs is the sophisticated estimates made by management. The most frequent reference mentioned in the KAM disclosure is the note to the financial statement. Concerning the KAM disclosure format, KAMs were disclosed using tabular more than narrative. The relationship between the disclosure of KAMs and the market value, the results found that the disclosures of allowance for accounts doubtful and confirmation techniques are the positive relationship, but the disclosures of goodwill impairment and inventory impairment are the negative relationship. The outcome of this study will be useful for auditors to consider the disclosure of KAMs in auditors' report. It also makes more benefit for the monitoring bodies to scrutinize the guideline for auditors and it will be an advantage for decision making of the users

Keywords: Auditors' Reports, Keys Audit Matters, Market Value

บทนำ

การสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นมีความสำคัญในการประกอบธุรกิจ เนื่องจากการสอบบัญชีเป็นลักษณะ การให้ความเชื่อมั่นในสารสนเทศทำให้สารสนเทศนั้นเกิดความน่าเชื่อถือ อันจะส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้สอบบัญชีจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความเชื่อมั่นในสารสนเทศดังกล่าว ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรายงานของผู้สอบบัญชีของหน่วยงานกำกับดูแล และผู้กำหนดมาตรฐาน เช่น คณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชี และการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board: IAASB)¹ คณะกรรมการกำกับดูแลการบัญชีบริษัทมหาชน (Public Company Accounting Oversight Board: PCAOB)² และสภาการรายงานทางการเงิน (Financial Reporting Council: FRC) ซึ่งวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรายงานของผู้สอบบัญชีของสถาบันต่างๆ คือ การลดช่องว่างของข้อมูล เพิ่มความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี

การพัฒนามาตรฐานการสอบบัญชีที่เกิดขึ้นได้รับผลมาจากการวิจัยของนักวิจัยระหว่างประเทศ รวมทั้งการ ขอความคิดเห็นการปรึกษาหารือกับสาธารณชน เพื่อนำผลมาพัฒนาและกำหนดรูปแบบการเปลี่ยนแปลง โดยได้ประกาศข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการสอบบัญชี ในเดือน มกราคม 2015 (IAASB, 2015) ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้ยังคงเพิ่มข้อกำหนดให้ผู้สอบบัญชีสื่อสาร เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM)³ โดยกำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องคือ มาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 701 (International Standard on Auditing 701: ISA 701) การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) โดยเน้นการเลือกประเด็นที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย เฉพาะเจาะจงที่สุดรวมทั้งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ข้อมูล โดยพิจารณาจากหลักฐานการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี

การรายงานเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) แยกออกมาอีกรรศหนึ่งในรายงานของผู้สอบบัญชี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีและผู้ใช้งบการเงิน และเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการตรวจสอบ ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี การสื่อสารเนื้อหาที่จำเป็นโดยเลือกมาจากเรื่องที่ได้มีการสื่อสารกับผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแล โดยส่วนใหญ่เนื้อหาของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมักจะเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูง หรือเรื่องที่มีความซับซ้อนในการตรวจสอบ รวมทั้งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในการเลือกนโยบายต่างๆ ที่เหมาะสมหรือเรื่องที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะร่วมในการพิจารณาตรวจสอบ สำหรับรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานของผู้สอบบัญชี พร้อมกับมีการประกาศใช้มาตรฐานการสอบบัญชีฉบับใหม่ และฉบับปรับปรุงโดยมีผลสำหรับการรายงานของผู้สอบบัญชีหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2559

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ ใช้ซึ่งผลการศึกษาก็จะทำให้ทราบถึงลักษณะการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ว่ามีผลต่อการตัดสินใจของนักลงทุนเพียงใด โดยวัดผ่านมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด โดยผลการวิจัยที่กล่าวถึงในลำดับต่อไป

¹ คณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชี และการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board: IAASB) การเปลี่ยนแปลงในรายงานการตรวจสอบ คือ การเปิดเผย เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matter: KAM)

² คณะกรรมการกำกับดูแลการบัญชีบริษัทสาธารณะ (Public Company Accounting Oversight Board: PCAOB) การเปลี่ยนแปลงในรายงานการตรวจสอบ คือ ประเด็นในเรื่องการตรวจสอบที่สำคัญ (Critical Audit Matter: CAM)

³ สำหรับงานวิจัยนี้ใช้ประเด็น การเปิดเผย เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matter: KAM) ของ IAASB

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประเภทของรายการที่เปิดไว้ในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ที่เปิดเผยไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสอบบัญชี หมายถึง กระบวนการรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับสารสนเทศทางการบัญชีที่ได้จากภายในและภายนอกกิจการ เพื่อประเมินว่าหลักฐานที่รวบรวมได้นั้นสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชี และปฏิบัติตามสอบบัญชีโดยผู้มีความรู้ความสามารถเพียงพอประกอบวิชาชีพพร้อมทั้งมีความเป็นอิสระ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นที่ได้จากการตรวจสอบนั้น และสารสนเทศดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการสื่อสารกับผู้สนใจที่นำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสอบบัญชี (Defliese et al., 1988; Gill et al., 1999; Gill et al., 2001; Kelly et al., 1986; Pound et al., 1997; Robertson and Davis, 2004)

รายงานของผู้สอบบัญชี (Auditor's Report) คือ ผลงานของผู้สอบบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะที่เป็นทางการ ซึ่งใช้ในการสื่อสารกับผู้ใช้งานหรือผู้ให้สารสนเทศทางการบัญชีเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อสารสนเทศดังกล่าว เนื้อหาของรายงานของผู้สอบบัญชีประกอบด้วยรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานตรวจสอบที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชี ขอบเขตการตรวจสอบ สิ่งที่ตรวจพบเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ เรื่องที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ความรับผิดชอบของผู้บริหาร และความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีในการแสดงความเห็นต่อการเงิน ทั้งนี้ Libby (1979) ระบุว่ารายงานของผู้สอบบัญชีเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้ใช้งานจากผลงานของผู้สอบบัญชี โดยรายงานของผู้สอบบัญชีจะระบุขอบเขตงานตรวจสอบ และผลการตรวจสอบที่เกี่ยวกับความสมเหตุสมผลของการแสดงข้อมูลในงบการเงิน

รายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ รูปแบบที่เป็นมาตรฐานดังกล่าวนี้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้ให้สารสนเทศทางการบัญชี นักลงทุนและหน่วยงานกำกับดูแลจึงมีความกังวลเกี่ยวกับเนื้อหาของรายงานของผู้สอบบัญชีที่อาจทำให้ผู้ใช้งานการเงินมีข้อมูลไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ (Norris, 2014) ในขณะเดียวกันผู้สอบบัญชีถูกลดความเชื่อมั่นจากเรื่องอื้อฉาวจากเหตุการณ์ ความล้มเหลวทางธุรกิจในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นถูกอ้างว่าเป็นผลมาจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชี เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงเป็นเหตุทำให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรายงานของผู้สอบบัญชีโดยคำแนะนำของสถาบันต่างๆ เช่น คณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชี และการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board: IAASB) คณะกรรมการกำกับดูแลการบัญชีบริษัทมหาชน (Public Company Accounting Oversight Board: PCAOB) และสภาการรายงานทางการเงิน (Financial Reporting Council: FRC) ซึ่งวัตถุประสงค์ของสถาบันเหล่านี้ก็คือเพื่อลดช่องว่างทางข้อมูล กล่าวคือ ลดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของผู้ใช้ข้อมูลกับผลการตรวจสอบที่เกิดขึ้นของผู้สอบบัญชี ก่อให้เกิดคุณค่ากับรายงานของผู้สอบบัญชีรวมถึงเพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี เนื่องด้วยสิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการรับรู้ของสาธารณชนว่าการสอบบัญชีมีคุณภาพ (Wyman, 2004) ในด้านการพัฒนามาตรฐานการสอบบัญชีรวมถึงมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการสอบบัญชานั้น เป็นผลมาจากงานวิจัยระหว่างประเทศข้อมูลจากสาธารณะ การสอบถามและการโต้ตอบกับผู้กำหนดนโยบาย หลังจากได้ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องข้างต้นผู้กำหนดมาตรฐานสอบบัญชีได้เริ่มปรับข้อมูลบางอย่างในรายงานของผู้สอบบัญชี (IAASB, 2013; Kastein and Siddiqui 2017) อันเป็นผลให้คณะ

กรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (IAASB) คณะกรรมการกำกับดูแลการบัญชีบริษัทมหาชน (PCAOB) และสภาการรายงานทางการเงิน (FRC) ได้ออกมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 701 เรื่อง การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ซึ่งระบุกระบวนการตรวจสอบที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงิน เพื่อเพิ่มความเข้าใจแก่ผู้ใช้ข้อมูลสำหรับประเทศไทยมีการประกาศใช้มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่องการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตโดยมีผลหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้นมา

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นงานวิจัยที่สนับสนุน การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ที่มีลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลในรายงานของผู้สอบบัญชี เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพิ่มเติมข้อมูลงบการเงินในเชิงลึกและสร้างความชัดเจนให้กับนักลงทุน ลดความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงข้อมูลรวมทั้งยังช่วยลดโอกาสที่ผู้สอบบัญชีจะไม่ใส่ใจในการตรวจสอบหรือลดผลกระทบที่ไม่ตั้งใจจากการเปิดเผยข้อมูล (Backof et al., 2014; Doxey, 2014; Fellnas and Stromback, 2015; Liang, 2016; Reid et al., 2015) ทั้งนี้คณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (IAASB) (2013, 2015) ได้ระบุว่า การเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้ใช้ข้อมูลมีความชัดเจน โปร่งใส และมีคุณภาพ ทั้งนี้ยังเป็นการผลักดันให้ผู้สอบบัญชีสื่อสารเรื่องสำคัญที่ตรวจพบระหว่างปฏิบัติงานสอบบัญชี รวมทั้งแสดงไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีในลักษณะที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดย Smith (2016) และ Lennox et al. (2018) ได้ยืนยันว่าการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมในรายงานของผู้สอบบัญชีจะเป็นประโยชน์ให้กับนักลงทุนในการประเมินมูลค่าหุ้นและใช้ตัดสินใจในการลงทุน นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Gordos and Fulop (2015) ระบุว่าผู้ใช้รายงานของผู้สอบบัญชีเห็นด้วยกับคณะกรรมการมาตรฐาน การสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (IAASB) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรายงานของผู้สอบบัญชีและ การเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) เนื่องจากช่วยเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจให้กับผู้ใช้ข้อมูล ดังนั้นผลการวิจัยที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีสำหรับผู้สอบบัญชีและผู้ใช้ข้อมูล โดยผู้สอบบัญชีจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติงานสอบบัญชีที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และผู้ใช้ข้อมูลจะได้รับประโยชน์จากข้อมูลที่มีความชัดเจน มีลักษณะเฉพาะเจาะจง โปร่งใส และเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจรวมทั้งอาจช่วยดึงดูดให้นักลงทุนมีความสนใจลงทุนในตลาดทุนมากขึ้น

การนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) จะมีความครบถ้วน ถูกต้อง เชื่อถือได้นั้นจะต้องมาจากกระบวนการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี โดยผู้สอบบัญชีต้องเลือกวิธีการตรวจสอบให้เหมาะสมกับงานตรวจสอบ แต่ละด้านซึ่งวิธีการตรวจสอบอาจใช้หลายวิธี เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การตรวจสอบ โดยองค์ประกอบสำคัญของการสอบบัญชีประกอบด้วย ลักษณะ ระยะเวลาและขอบเขตการตรวจสอบ ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานสอบบัญชีโดยรวม และแนวการสอบบัญชีที่กำหนดวิธีการตรวจสอบ ขนาดของตัวอย่างและรายการที่เลือกมาตรวจสอบ รวมทั้งช่วงเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบ ทั้งนี้วิธีการตรวจสอบหรือวิธีการได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชานั้น ประกอบด้วย การตรวจสอบเอกสารหรือการตรวจสอบสินทรัพย์ทางกายภาพ การสังเกตการณ์ การสอบถาม การขอคำยืนยัน การคำนวณ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจันทเพชร, 2559, น. 3-4) โดยมีผู้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ Backof (2015) ที่กล่าวว่าวิธีการตรวจสอบและเอกสารการตรวจสอบสามารถแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพการทำงานและความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชี ซึ่งกระบวนการตรวจสอบมีความซับซ้อน ต้องใช้วิจารณญาณและมุมมองหลายมิติ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยปัจจัยทางเทคนิคต่างๆ ที่ใช้ในการตรวจสอบเพื่อให้เกิดคุณภาพในกระบวนการตรวจสอบ และยังรวมไปถึงคุณภาพของผู้สอบบัญชี ซึ่งประกอบด้วยลักษณะขององค์กรที่ตรวจสอบ ทีมงานของผู้สอบบัญชี ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตของผู้สอบบัญชี ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้สอบบัญชี ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีของผู้ประกอบวิชาชีพที่ดีซึ่งกล่าวโดย Elg and Jonnergård (2011) ระบุว่า การประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพนั้นควรปฏิบัติงานวิชาชีพโดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่แท้จริง มีความเป็นอิสระเพียงพอที่

จะปฏิบัติงานวิชาชีพโดยปราศจากความลำเอียงบนพื้นฐานของการใช้วิจารณญาณเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพ ซึ่งประเทศไทยมีการกำหนดลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สอบบัญชีไว้เป็นจรรยาบรรณบัญชีวิชาชีพโดยสภาวิชาชีพบัญชี ด้วยเหตุนี้การเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ที่มาจากมาตรฐานการสอบบัญชีที่มีผลบังคับใช้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการตรวจสอบที่มีมาตรฐาน และผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของสภาวิชาชีพบัญชี ทั้งนี้เพื่อให้รายงานของผู้สอบบัญชีมีคุณภาพเกิดประโยชน์สูงสุดให้กับผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้สนใจในการนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจ

ลักษณะของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) เป็นการอธิบายรายการหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีนัยสำคัญตามดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพสำหรับการตรวจสอบงบการเงินในงวดระยะเวลาหนึ่ง รวมทั้งอธิบายถึงสาเหตุที่ผู้สอบบัญชีเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญและถูกจัดการอย่างไรในตรวจสอบ (มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่องการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ในย่อหน้า 13) นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของ Sirois et al. (2015) พบว่าการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในรายงานของผู้สอบบัญชี จะช่วยให้ผู้ใช้ประเมินความสำคัญในแต่ละองค์ประกอบของงบการเงิน และพบว่าผู้ใช้จะสามารถเข้าถึงองค์ประกอบต่างๆ ของงบการเงินที่อ้างอิงไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีได้รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mayer and Moreno (2003) ที่กล่าวว่ารายงานของผู้สอบบัญชีเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักลงทุน ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดระเบียบข้อมูลและความสามารถในการเลือกใช้อ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีรายชื่อที่นำมาใช้ในการคำนวณดัชนี SET 100 Index ซึ่งเป็นหลักทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง มีการซื้อขายอย่างสม่ำเสมอมีมูลค่าตามราคาตลาดสูงตั้งแต่ปี 2559 ถึง 2560 แบ่งเป็นประเภทอุตสาหกรรมจำนวน 7 กลุ่ม โดยรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล SETSMART จำนวน 95 บริษัท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท	ร้อยละ
กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	8	8.42
กลุ่มธุรกิจการเงิน	11	11.57
กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม	2	2.10
กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	22	23.15
กลุ่มทรัพยากร	18	18.94
กลุ่มบริการ	26	27.36
กลุ่มเทคโนโลยี	8	8.42
รวม	95	100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าความเบ้ และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานโดยใช้ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ตัวแบบที่ใช้ในงานวิจัย

$$\begin{aligned}
 MV_i = & \beta_0 + \beta_1 SJA_RVR_i + \beta_2 SJA_VM-ACS_i + \beta_3 SJA_VM-IBE_i + \beta_4 SJA_VM-AX-TAX_i + \\
 & \beta_5 SJA_VM-AFI_i + \beta_6 SJA_VM-AO_i + \beta_7 SJA_IP-GW_i + \beta_8 SJA_IP-IBE_i + \beta_9 SJA_IP-IVM_i + \\
 & \beta_{10} SJA_IP-IVM_i + \beta_{11} SJA_IP-IVM_i + \beta_{12} SJA_AFD_i + \beta_{13} SJA_M\&A_i + \\
 & \beta_{14} SJA_LBT_i + \beta_{15} SJA_CDP_i + \beta_{16} SJA_IFE_i + \beta_{17} SJA_OTP_i + \beta_{18} MAS_CHE_i + \\
 & \beta_{19} MAS_ITV_i + \beta_{20} MAS_IQR_i + \beta_{21} MAS_IST_i + \beta_{22} MAS_REC_i + \beta_{23} MAS_CPS_i + \\
 & \beta_{24} MAS_RCN_i + \beta_{25} IFMT_IFRS_i + \beta_{26} FMT_NTS_i + \beta_{27} IFMT_SAR_i + \beta_{28} RFD_RMM_i + \\
 & \beta_{29} RFD_ACE_i + \beta_{30} RFD_CPX_i + \beta_{31} RFD_OSD_i + \beta_{32} RFD_AST_i + \beta_{33} RFD_OT_i + \\
 & \beta_{34} RFD_FBD_i + \beta_{35} IND_i + \varepsilon_i
 \end{aligned}$$

ตัวแปรตาม

MV = มูลค่าองค์กรตามราคาตลาดราคา

ตัวแปรอิสระ

SJA_RVR	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การรับรู้รายได้
SJA_VM-ACS	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การวัดมูลค่าทรัพย์สินที่ย่อย และบริษัทร่วม
SJA_VM-IBE	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การวัดมูลค่าที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์
SJA_VM-TAX	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การวัดมูลค่าภาษีหรือการตัดบัญชี
SJA_VM-AFI	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การวัดมูลค่าสินทรัพย์เพื่อการลงทุน
SJA_VM-AO	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การวัดมูลค่าสินทรัพย์อื่น
SJA_IP-GW	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การด้อยค่าค่าความนิยม
SJA_IP-IBE	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การด้อยค่าที่ดิน อาคารและอุปกรณ์
SJA_IP-IVM	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การด้อยค่าเงินลงทุน
SJA_IP-AO	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การด้อยค่าสินทรัพย์อื่น
SJA_IVT	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) สินค้าคงเหลือ
SJA_AFD	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ
SJA_M&A	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) การซื้อขายและรวมกิจการ
SJA_LBT	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ประมาณการหนี้สิน
SJA_CDP	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ต้นทุนการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์
SJA_IFE	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน
SJA_OTP	= ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) อื่นๆ
MAS_CHE	= วิธีการตรวจสอบเอกสารหลักฐาน
MAS_ITV	= วิธีการการสังเกตการณ์
MAS_IQR	= วิธีการสอบถาม
MAS_IST	= วิธีการการขอยืนยันย้อนอดีต
MAS_REC	= วิธีการคำนวณ
MAS_CPS	= วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ
MAS_RCN	= วิธีการตรวจนับ

RFD_RMM	= เหตุผลจากความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ
RFD_ACE	= เหตุผลจากปริมาณการที่ซับซ้อนของผู้บริการ
RFD_CPX	= เหตุผลจากรายการที่มีความซับซ้อนในการตรวจสอบ
RFD OSD	= เหตุผลจากรายการหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
RFD_AST	= เหตุผลจากข้อสมมติฐานที่ใช้ในการประมาณการ
RFD_OT	= เหตุผลอื่นๆ
IFMT_IFRS	= มาตรฐานการรายงานทางการเงิน
IFMT_NTS	= หมายเหตุประกอบงบการเงิน
IFMT_SAR	= ข้อมูลในรายงานประจำปี

ตัวแปรควบคุม

IND	= ประเภทอุตสาหกรรม
FAS	= ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการเปิดเผย เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) กับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดแสดงไว้ในตารางที่ 2 โดยตัวแปรค่า p-value น้อยกว่า 0.05 จะมีความสัมพันธ์กับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดซึ่งผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter Method

ตัวแปร	Coefficients	P value
ค่าคงที่	73.227	0.293
SJA_VM-RVR	-19.928	0.105
SJA_VM-ACS	-29.395	0.448
SJA_VM-IBE	-27.080	0.429
SJA_VM-TAX	4.771	0.804
SJA_VM-AFI	-15.192	0.667
SJA_VM-AO	14.219	0.496
SJA_IP-GW	-30.887	0.018*
SJA_IP-IBE	6.073	0.746
SJA_IP-IVM	-13.200	0.310
SJA_IP-AO	-2.862	0.821
SJA_IVT	-30.127	0.037*
SJA_AFD	19.035	0.043*
SJA_M&A	1.565	0.901
SJA_LBT	-18.326	0.239
SJA_CDP	-6.249	0.772
SJA_IFE	-41.587	0.639

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter Method (ต่อ)

ตัวแปร	Coefficients	P value
SJA_OTP	-1.378	0.914
MAS_CHE	-21.871	0.721
MAS_ITV	-9.655	0.867
MAS_IQR	-2.355	0.806
MAS_IST	54.520	0.001**
MAS_REC	14.136	0.150
MAS_CPS	16.504	0.150
MAS_RCN	-14.805	0.802
RFD_RMM	4.831	0.738
RFD_ACE	0.117	0.993
RFD_CPX	-1.841	0.859
RFD_OSD	-28.188	0.442
RFD_AST	-15.899	0.209
RFD_OT	-1.860	0.887
IFMT_IFRS	42.635	0.459
IFMT_NTS	-15.181	0.792
IFMT_SAR	0.293	0.991
IND	-23.648	0.240
FAS	0.323	0.984
R	0.661	
Adj. R ²	0.578	
F	8.008	
Sig. F	0.000	
N	190	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ที่เปิดเผยไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้ทำการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจากกลุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่อยู่ในรายชื่อ SET100 จำนวน 95 บริษัท ผลการวิจัยพบว่ามีเรื่องที่ผู้สอบบัญชีได้เปิดเผยไว้จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ (1) ประเด็นการตรวจสอบ (2) วิธีการตรวจสอบ (3) เหตุผลในการกำหนดเรื่องที่น่ามาเปิดเผย (4) การระบุข้อมูลที่น่ามาอ้างอิงการเปิดเผย และ (5) รูปแบบในการนำเสนอ ซึ่งผลการศึกษาโดยละเอียดมีดังนี้

ประเด็นการตรวจสอบในงานวิจัยนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเพื่อพิจารณาว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในการตรวจสอบงบการเงินสำหรับงวดปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่าเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญมากที่สุดคือเรื่องการรับรู้รายได้ รองลงมาคือเรื่องการด้อยค่า ค่าความนิยม และเรื่องการซื้อขายหรือการรวมกิจการ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Gutierrez et al. (2016) และ Kastein and Siddiqui (2017) ที่ระบุว่าเมื่อมีการประกาศใช้มาตรฐานสอบบัญชีเรื่องการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะใช้ดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพในการเลือกการให้ความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับการรับรู้รายได้ของกิจการที่ปฏิบัติงานตรวจสอบ นอกจากนี้ ข้อค้นพบข้างต้นยังสอดคล้องกับการศึกษาของชาอูซัย ดิงเรอเนิร์ต (2560) และการรวบรวมข้อมูลของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2561) ที่พบว่าผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในทิศทางเดียวกัน

วิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตใช้ในการตรวจสอบรวมหลักฐานการสอบบัญชีเพื่อประเมินระดับความเชื่อมั่นกับเกณฑ์การจ้างงบการเงิน ผลการวิจัยพบว่าวิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีเลือกใช้มากที่สุดคือวิธีการตรวจสอบซึ่งประกอบด้วยการตรวจสอบเอกสารหลักฐานทางบัญชีและการตรวจทางกายภาพของสินทรัพย์ที่มีตัวตน รองลงมาคือวิธีการตรวจสอบด้วย การคำนวณซ้ำอย่างอิสระโดยผู้สอบบัญชี และวิธีการตรวจสอบโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ข้อค้นพบเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีเลือกใช้ในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับ Salehi et al. (2009) ที่ให้แนวคิดของวิธีการตรวจสอบว่าเป็นวิธีการทำงานอย่างอิสระเพื่อให้ได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและดำเนินการสื่อสารผลลัพธ์ในรูปแบบของรายงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้เกี่ยวข้องข้อมูล อย่างไรก็ตาม วิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีเลือกใช้ควรพิจารณาด้วยความเสี่ยงในการสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับ Church et al. (2008) Knechel et al. (2007) และ Porter et al. (2009) ที่ระบุว่า การประเมินความเสี่ยงของกิจการที่ปฏิบัติงานตรวจสอบจะทำให้ผู้สอบบัญชีเลือกใช้วิธีการตรวจสอบเพื่อให้ได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสม

เหตุผลในการกำหนดเรื่องที่น่ามาเปิดเผยคือการให้เหตุผลที่อธิบายถึงสาเหตุที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตใช้พิจารณาในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพเลือกเรื่องที่น่ามาเปิดเผยไว้ในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เหตุผลที่ผู้สอบบัญชีใช้ในการเลือกเรื่องที่น่ามาเปิดเผยมากที่สุดได้แก่ เรื่องการประมาณการที่ซับซ้อนของผู้บริหาร รองลงมาคือเรื่องของรายการที่มีความซับซ้อนในการตรวจสอบ และเหตุผลเกี่ยวกับข้อสมมติฐานที่ใช้ในการประมาณการที่ผู้บริหารหรือผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลอาจตัดสินใจร่วมกันในการเปิดเผย ข้อค้นพบในการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าเหตุผลที่ผู้สอบบัญชีเลือกเรื่องที่มีนัยสำคัญที่สุดจะเกี่ยวข้องกับการประมาณการ รายการที่มีความซับซ้อนและการใช้ข้อสมมติฐานในการจัดทำรายงานทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Copeland (2005) ที่กล่าวว่าความซับซ้อนของการประมาณการของผู้บริหารสร้างปัญหาให้กับผู้สอบบัญชีในการยืนยันถึงความสมเหตุสมผลเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ในงบการเงิน และสอดคล้องกับ Abdolmohammadi (1987) และ Fleishman (1975) ซึ่งระบุว่ารายการที่มีความซับซ้อนของรายการอาจมีความเสี่ยงและข้อสงสัยว่างบการเงินอาจแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ เป็นเรื่องที่ผู้สอบบัญชีต้องใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการตรวจสอบ รวมทั้งอาจมีความจำเป็นที่ต้องใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญอีกด้วย

การระบุข้อมูลที่นำมาอ้างอิงการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบคือการอ้างอิงข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเพื่อกำหนดเรื่องที่มีนัยสำคัญมากที่สุดสำหรับการตรวจสอบงบการเงินในงวดปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีการอ้างอิงหมายเหตุประกอบงบการเงินมากกว่าการอ้างอิงมาตรฐานรายงานทางการเงินสอดคล้องกับแนวคิดของ IODAS (2015) ที่ระบุว่า การอ้างอิงข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกันในงบการเงินจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสของงบการเงิน ประกอบกับ Siros et al. (2015) ที่กล่าวว่าสนับสนุนคล้ายกันว่าการแนะนำข้อมูลเพิ่มเติมในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนต่างๆ ในงบการเงินที่ถูกอ้างอิงไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

สำหรับรูปแบบในการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย การนำเสนอในรูปแบบตารางและรูปแบบการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบตารางเป็นรูปแบบที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนิยมใช้มากกว่ารูปแบบการบรรยาย ทั้งนี้เนื่องจากการมีความชัดเจนในการนำเสนอข้อมูล เพิ่มความสามารถในการอ่านหรือรับรู้ข้อมูลให้กับผู้ใช้งบการเงิน สอดคล้องกับการศึกษาของ Kastein and Saad (2013) ที่ศึกษารายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทในสหราชอาณาจักร ที่ปฏิบัติตามมาตรฐานการตรวจสอบระหว่างประเทศ (UK and Ireland) ISA 700 ที่ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการนำเสนอในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตให้เป็นรูปแบบตารางสรุปคำอธิบายเกี่ยวกับขอบเขตของการตรวจสอบและความเสี่ยงในการสอบบัญชี

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) กับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV)

จากการศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) และมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV) สามารถแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็นประเด็นเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) และ วิธีการตรวจสอบ (MAS) ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV) ในทางบวกประกอบด้วยการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเกี่ยวกับวิธีการขอคำยืนยันย้อนอดีต (MAS_IST) P-value เท่ากับ 0.001 และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (SJA_AFD) P-value เท่ากับ 0.043 ตัวแปรเหล่านี้จะส่งผลให้มูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของกิจการเพิ่มขึ้น สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV) ในทางลบจะส่งผลให้มูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของกิจการลดลงประกอบด้วยประเด็นการเปิดเผยการด้อยค่าค่าความนิยม (SKA_IP-GW) P-value เท่ากับ 0.018 และสินค้าคงเหลือ (SJA_IVT) P-value เท่ากับ 0.038

ประเด็นของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) งานวิจัยนี้มีการศึกษาตัวแปรทั้งหมด 17 ตัวแปร แต่พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV) ได้แก่ การด้อยค่าค่าความนิยม (SJA_IP-GW) สินค้าคงเหลือ (SJA_IVT) มีความสัมพันธ์ในทางลบ ส่วนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (SJA_AFD) มีความสัมพันธ์ในทางบวก ดังนั้นเมื่อผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเปิดเผยข้อมูลประเด็นดังกล่าวไว้ในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เรื่องสำคัญดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่เพิ่มประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลเนื่องจากการด้อยค่าค่าความนิยม (SJA_IP-GW) สินค้าคงเหลือ (SJA_IVT) และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (SJA_AFD) เป็นเรื่องที่ต่ออาศัยดุลยพินิจ อย่างไรก็ตามการตรวจสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีที่มีความรู้ความสามารถและเป็นอิสระ สามารถลดข้อจำกัดเรื่องดังกล่าวได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Doxey (2014) ที่ระบุว่าข้อมูลในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเกี่ยวกับการด้อยค่าค่าความนิยม (SJA_IP-GW) สินค้าคงเหลือ (SJA_IVT) และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (SJA_AFD) เป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ถือเป็นการให้ข้อมูลเชิงลึก และให้มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนรวมถึงผู้ใช้ข้อมูลอื่นๆ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ IODSA (2015) และ Christensen et al. (2014) ที่ระบุว่า ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีรับอนุญาตกับนักลงทุนหรือบุคคลภายนอก นอกจากนี้ นักลงทุนที่รับได้ข้อมูลจากรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตรูปแบบใหม่ที่มีวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีแนวโน้มที่จะมีการลงทุนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับการได้รับข้อมูลจากรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตรูปแบบเดิม

ผลการศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) และมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด (MV) ด้านวิธีการตรวจสอบสำหรับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีตัวแปรในการศึกษาทั้งหมด 7 ตัวแปร แต่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์พบว่ามีเพียงตัวแปรเดียวคือ วิธีการตรวจสอบโดยการขอคำยืนยันย้อน (MAS_IST) วิธีการตรวจสอบดังกล่าวเป็นการได้มาซึ่งหลักฐานการตรวจสอบจากบุคคลภายนอก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานการสอบบัญชีประเภทที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดในการตรวจสอบได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชี (นิพนธ์ เทินโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจันทร์เพชร, 2559, น. 3-5) เมื่อเปิดเผยวิธีการตรวจสอบซึ่งระบุที่มาของหลักฐานการสอบบัญชี ไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจะส่งผลให้นักลงทุนหรือผู้ใช้ข้อมูลโดยทั่วไปมีความเชื่อมั่นในรายงานทางการเงินที่ส่งผลโดยตรงต่อ ราคาตลาดของหุ้น (Bedard et al., 2014; Czerney et al., 2514) นอกจากนี้ การเปิดเผยวิธีการตรวจสอบดังกล่าวจะทำให้ให้นักลงทุนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชี ส่งผลต่อความมั่นใจในวิธีการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Touche (2014) ระบุว่านักลงทุนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบ จะสามารถประเมินข้อมูลในรายงานทางการเงินขององค์กรได้ดีขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) มีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาประเภทรายการที่เปิดเผยไว้ในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ พร้อมทั้งการศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาด กลุ่มตัวอย่างจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่อยู่ในรายชื่อ SET100 จำนวน 95 บริษัท ผลการศึกษาการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต พบว่าเรื่องการรับรู้รายได้เป็นเรื่องที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเปิดเผยไว้มากที่สุด รองลงมาคือการเปิดเผยเรื่องการด้อยค่าความนิยม และการเปิดเผยเรื่องการซื้อขายหรือการรวมกิจการ ในด้านวิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตใช้ในการรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบพบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเลือกใช้วิธีการตรวจสอบเอกสารหลักฐานทางบัญชีและการตรวจทางกายภาพของสินทรัพย์ที่มีตัวตน ลำดับถัดมาคือการคำนวณอย่างเป็นอิสระและการตรวจสอบโดยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ในด้านเหตุผลที่ผู้สอบบัญชีพิจารณาเลือกเรื่องที่นำมาเปิดเผยซึ่งถือว่ามีความสำคัญในงบการเงินงวดปัจจุบันมากที่สุดคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการที่ซับซ้อนของผู้บริหารรองลงมาคือรายการที่มีความซับซ้อนในการตรวจสอบ และเหตุผลเกี่ยวกับข้อสมมติฐานที่ใช้ในการประมาณการที่ผู้บริหารหรือผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลอาจตัดสินใจร่วมกันในการเปิดเผย ในด้านการระบุข้อมูลที่นำมาอ้างอิงการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบพบว่าผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีการอ้างอิงหมายเหตุประกอบงบการเงินมากกว่าการอ้างอิงมาตรฐานรายงานทางการเงิน และในด้านรูปแบบในการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบพบว่ารูปแบบตารางเป็นรูปแบบที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนิยมใช้มากกว่ารูปแบบการบรรยาย

การศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) และมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดในทิศทางเดียวกันประกอบด้วยการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเกี่ยวกับค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และวิธีการขอคำยืนยันย้อน ตัวแปรเหล่านี้จะส่งผลให้มูลค่าองค์กรตามราคาตลาดของกิจการเพิ่มขึ้น สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดในทิศทางตรงกันข้าม ประกอบด้วยประเด็นการเปิดเผยการด้อยค่า ค่าความนิยมและสินค้าคงเหลือ

ผลของงานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของไทยในการจัดทำและนำเสนอรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบโดยจัดทำในรูปแบบของตารางเพื่อเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศทางการบัญชีของผู้ใช้ข้อมูล คุณประโยชน์ทางด้านวิชาการของงานวิจัยนี้คือการพิสูจน์ยืนยันแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของหน่วยงานกำกับดูแลทั้งภายในประเทศไทยและองค์กรระหว่างประเทศ สำหรับการวิจัยในอนาคตควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับลักษณะหรือรูปแบบของรายงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาตกับมูลค่าองค์กรตามราคาตลาดหรือเพิ่มกลุ่มประชากรจากการศึกษาในประเทศไทยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบของกลุ่มประเทศในประชาคมอาเซียน หรือศึกษากลุ่มตัวอย่างในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ ทั้งนี้อาจเพิ่มพูนองค์ความรู้ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพบัญชีต่อไป

บรรณานุกรม

- ชาญชัย ตั้งเรื่อนรัตน์. (2560). การใช้รายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่: ประสบการณ์ปีแรก. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 13(38), 5-21.
- นิพนธ์ เทินโชคชัยชนะ, และศิลปพร ศรีจันทเพชร. (2559). *การสอบบัญชี*. กรุงเทพฯ: หจก.ทีพีเอ็น เพรส์.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2560). *มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่อง การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต*. กรุงเทพฯ: สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). *เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนสรุปตามอุตสาหกรรมและหัวข้อที่พบบ่อย (พร้อมตัวอย่างของบริษัทในต่างประเทศ)*. กรุงเทพฯ: บริษัทแอคทีฟพริ้นท์ จำกัด.
- Abdolmohammadi, M. J. (1987). Decision support and expert systems in auditing: A review and research directions. *Accounting and Business Research*, 17(66), 173-185.
- Backof, A. (2015). The impact of audit evidence documentation on jurors' negligence verdicts and damage awards. *The Accounting Review*, 90(6), 2177-2204.
- Backof, A., Bowlin, K., & Goodson, B. (2014). *The impact of proposed changes to the content of the audit report on jurors' assessments of auditor negligence*. Retrieved from SSRN, 2446057.
- Bédard, J., Gonthier-Besacier, N., & Schatt, A. (2014, January). Costs and benefits of reporting key audit matters in the audit report: The French experience. In *International Symposium on Audit Research*. Retrieved from: https://www.isarhq.org/2014_downloads/ISAR2014_Bedard_Besacier_Schatt.pdf.
- Christensen, B. E., Glover, S. M., & Wolfe, C. J. (2014). Do critical audit matter paragraphs in the audit report change nonprofessional investors' decision to invest?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33(4), 71-93.
- Church, B. K., Davis, S. M., & McCracken, S. A. (2008). The auditor's reporting model: A literature overview and research synthesis. *Accounting Horizons*, 22(1), 69-90.
- Copeland, J. E. (2005). Ethics as imperative. *Accounting Horizons*, 19(1), 35-43.
- Czerney, K., Schmidt, J. J., & Thompson, A. M. (2014b). Does auditor explanatory language in unqualified audit reports indicate increased financial misstatement risk?. *The Accounting Review*, 89, 2115-2149.
- Defliese, P. J., Murray, B., Jaenicke., Henry, R., O'Reilly., & Hirsch, P. (1988). *Auditing* (11th ed.). John Wiley & Sons.
- Doxey, M. (2014). *The effects of auditor disclosures regarding management estimates on financial statement users' perceptions and investments*. Retrieved from SSRN 2181624.
- Elg, U., & Jonnergård, K. (2011). Att träda in i en profession. *Om hur kvinnor och män etablerar sig inom revisionsbranschen och akademien*. Lund: Business Press.
- Fellnäs, V., & Strömbäck, J. (2015). *Key audit matters-en studie i dess värde för privata investerare*. Retrieved from <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/7455470>.
- Fleishman, E. A. (1975). Toward a taxonomy of human performance. *American Psychologist*, 30(12), 1127.
- Gill, G. S., Cosserat, J., Leung, P., & Coram, P. (1999). *Modern auditing* (5th ed.). Australia: John Wiley & Sons.

- Gill, G. S., Cosserat, J., Leung, P., & Coram, P. (2001). *Modern auditing and assurance services* (6th ed.). Australia: John Wiley & Sons.
- Gordos, G. S., & Fulop, M. T. (2015). Understanding audit reporting changes: Introduction of key audit matters. *Accounting and Management Information Systems*, 14, 128-152.
- Gutierrez, E., Minutti-Meza, M., Tatum, K. W., & Vulcheva, M. (2016). *Consequences of changing the auditor's report: Evidence from the UK*. Social Science Research Network. Retrieved from SSRN 2741174.
- IAASB. (2013). *A framework for audit quality: Consultation paper*. Retrieved from <https://www.iaasb.org/publications-resources/framework-audit-quality>
- IAASB. (2015). *Auditor reporting – Key audit matters*. IFAC. Retrieved from <http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/Auditor-Reporting-Toolkit-KAMOverview.pdf>
- IODAS. (2015). *The impact of the new auditors report*. Retrieved from <http://www.iodas.co.za/now/241065>.
- Kastein, P., & Saad, S. (2013). *White paper on the auditor's reports of certain UK companies that comply with International Auditing Standard (UK and Ireland) 700 (Revised June 2013)*. Retrieved from <https://pcaobus.org/Rulemaking/Docket034/white-paper-on-the-auditor-reports-of-certain-UK-Companies-that-Comply-with-International-auditing-standard.pdf>
- Kelly, A. S., & Mohrweis, L. C. (1986). Bankers' and investors' perceptions of the auditor's role in financial statement reporting: The impact of SAS No. 58. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 9(1), 87.
- Knechel, W. R., Salterio, E., & Brian B. (2007). *Auditing: Assurance and risk* (3rd ed.). Mason: Thomson South-Western.
- Lennox, C. S., Schmidt, J. J., & Thompson, A. (2018). *Is the expanded model of audit reporting informative to investors? Evidence from the UK (June 18, 2018)*. Retrieved from SSRN 2619785.
- Liang, S. L. (2016). *Spillover effect of disclosure regulation: Evidence from audit report changes in the UK* (Doctoral dissertation). Country: Impel Temple University Libraries
- Libby, R. (1979). Bankers' and auditors' perceptions of the message communicated by the audit report. *Journal of Accounting Research*, 17(1), 99-122.
- Mayer, R. E., & Moreno, R. (2003). Nine ways to reduce cognitive load in multimedia learning. *Educational Psychologist*, 38(1), 43-52.
- Norris, F. (2014). Holding auditors accountable on reports. *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2014/05/09/business/holding-auditors-accountable.html>
- Kastein, P., & Siddiqui, S. (2017). *White paper on the auditor's reports of certain UK companies that comply with international auditing standard (UK and Ireland) 700 (Revised June 2013)*.
- Porter, B., Ó hÓgartaigh, C., & Baskerville, R. (2009). *Report on research conducted in the United Kingdom and New Zealand in 2008 investigating the audit expectation-performance gap and users' understanding of, and desired improvements to, the auditor's report. Understanding of, and Desired Improvements to, the Auditor's Report*. Report prepared for IFAC. Retrieved from https://www.ifac.org/system/files/downloads/Porter_et_al_Final_Report_Combined.pdf

- Pound, G., Willingham, J., & Carmichael, B. (1997). *Auditing concepts and methods* (3rd ed.). Australia: The McGraw Hill.
- Reid, L. C., Carcello, J. V., Li, C., & Neal, T. L. (2015). *Impact of auditor and audit committee report changes on audit quality and costs: Evidence from the United Kingdom*. Retrieved from SSRN 2647507.
- Robertson, J. C., & Davis, F. (2004). *Auditing* (5th ed.). Texas, USA: Business Publications. Salehi M, Mansouri.
- A., & Azary, Z. (2009). Independence and audit expectation gap: Empirical evidence from Iran. *Int. J. Econ. Financ.*, 1(1), 165-174.
- Sirois, L., Bédard, J., & Bera, P. (2015). *The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study*. Working paper, HEC Montreal, Université Laval, and Saint Louis University.
- Smith, K. (2019). *Tell me more: a content analysis of expanded auditor reporting in the United Kingdom*. Retrieved from SSRN 2821399.
- Touche, W. (2014). *PCAOB public meeting on the auditor's reporting model*. Retrieved from <http://pcaobus.org/Rules/Rulemaking/Docket034/04032014Transcript.pdf>.
- Wyman, P. (2004). Is auditor independence really the solution?. *The CPA Journal*, 74(4), 6.